

A Társaság a Szabadságjogokért állásfoglalása

az oktatás szabályozására vonatkozó és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló T/15376. számú törvényjavaslat közoktatási vonatkozású rendelkezéseinek alapjogi visszásságairól

2017. május 11.

1. Bevezetés

A Kormány nevében 2017. április 26-án benyújtott, az oktatás szabályozására vonatkozó és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló T/15376. számú törvényjavaslat (a továbbiakban: Javaslat) számos, a közoktatás szabályozására irányuló, a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényt (a továbbiakban: Nkt.) módosító rendelkezése a gyermekek, tanulók jogait érintő súlyos alapjogi aggályokat vet fel a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) álláspontja szerint. Az alábbiakban a következő érdemi aggályokat fejtjük ki részletesebben:

a) **A habilitáció és rehabilitáció időkeretének elvonása a felkészítésre szánt időkeret rovására a sajátos nevelési igényű, magántanuló gyermekek esetében** a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joguk, a művelődéshez való joguk, valamint e jog vonatkozásában az egyenlő bánásmóddhoz való joguk sérelmét idézheti elő.

b) **A gyógypedagógus-képesítési követelmény mellőzése a középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek oktatásában** súlyosan sértheti az érintett gyermekek egyenlő bánásmóddhoz való jogát a művelődéshez való joguk vonatkozásában, sértheti a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz, sőt akár egészséghez való jogát, továbbá ellentétes Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásaival.

c) **Az egyéni előrehaladású oktatás és nevelés követelményeinek évfolyamokhoz való rögzítése** csak úgy tarthatja tiszteletben az érintett gyermekek egyenlő bánásmóddhoz való jogát a művelődéshez való joguk vonatkozásában, ha a különleges bánásmódot igénylő gyermekek oktatásának-nevelésének, fejlesztésének monitorozását évfolyamisméltés nélkül teszi lehetővé.

d) **A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók az értékelés egyes módozatai alóli mentesítési lehetőségének megszüntetése** az egyéni adottságoknak, fejlettségnek megfelelő tempójú és módszertanú oktatás egyik garanciáját szüntetné meg anélkül, hogy helyébe új garanciákat vezetne be. Ez a gyermekek adottságaihoz, fejlettségi szintjükhöz nem igazodó értékelési módokhoz vezethet, ami akár a művelődéshez való jog gyakorlását is ellehetetleníti, sőt a gyermek testi, szellemi fejlődésének akadálya lehet. Sérülhet tehát az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga.

e) **A pedagógusok képesítési követelményeinek lerontása** egyes tantárgyak, intézmények esetében a gyermekek művelődéshez való jogának és az egyenlő bánásmóddhoz való jogának törvényi garanciáit szüntetné meg bármiféle új garancia bevezetése nélkül, ezért súlyos alapjogi aggályokat vet fel.

Megjegyezzük, hogy a törvényjavaslat által érintettek, szakértők, és érdekképviselői szervezetek széles körének a törvényjavaslat társadalmi egyeztetése során nem volt ésszerű lehetősége véleményezni a javaslatot. Ennek oka, hogy a javaslatot előkészítő Emberi Erőforrások Minisztériuma a törvényjavaslat tervezetét 2017. április 13-án, csütörtökön, a 4 napos tavaszi szünet

kezdését megelőző napon tette közzé, és a véleményezésre a tavaszi szünetet követő első munkanapot jelölte meg határidőként. A javaslat benyújtója tehát tévesen állítja, hogy „A törvényjavaslat az érintett szakmai érdekképviseleti szervezetekkel egyeztetésre került.” A törvényjavaslat ebből következően nem csak egyes rendelkezéseit tekintve érdemében alapjogsértő, hanem a **jogalkotási eljárást tekintve sem felel meg a demokratikus jogállamiság mércéjének.**

Végül kiemeljük, hogy a **Gyermekek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény a jogalkotó szervek számára is előírja, hogy a gyermeket érintő döntéseikben elsősorban a gyermek mindenek felett álló érdekét vegyék figyelembe** (3. cikk). Ez a kötelezettség értelemszerűen vonatkozik a közoktatási tárgyú törvényhozásra. Magyarország mint az Egyezmény részes állama köteles garantálni a közoktatásban részt vevő gyermekek jogát ahhoz, hogy érdekeiket a közoktatási jogalkotás során elsődleges szempontként számításba vegyék. Az Egyezmény idézett rendelkezése eljárási kötelezettséget is támaszt az állammal szemben, amelynek teljesítése a gyermekjogok érvényesülésének előfeltétele és eljárási garanciája. Ennek alapján a gyermekeket érintő döntéshozatali eljárásnak magában kell foglalnia a döntés gyermekeket érintő hatásainak értékelését, mindezt pedig a döntés indokolásának nyilvános és ellenőrizhető módon be kell mutatnia. A jogalkotási eljárás tehát csak akkor elégíti ki a Gyermekek Jogairól szóló ENSZ Egyezményben foglalt követelményeket, ha annak során a jogalkotó bemutatja, hogyan határozta meg a gyermekek mindenek felett álló érdekét, hogyan értékelte azt, illetve milyen súlyt tulajdonított neki a jogalkotást motiváló más szempontokkal összevetve. Ennek a kötelezettségnek mindenekelőtt a jogszabály előkészítője a törvényjavaslathoz csatolt indokolásban kell eleget tennie; az abban kifejtetteket pedig a szabályozás előzetes hatásvizsgálata alapozhatja meg. A jelen állásfoglalásban elemzett törvényjavaslat indokolásában azonban nincs nyoma a gyermekek érdekeinek érdemi meghatározásának és értékelésének, ahogy a szükséges szempontokra kiterjedő előzetes hatásvizsgálatnak sem. Ezért **a törvényjavaslat – amennyiben elfogadásra kerül – az alábbiakban kifejtett érdemi aggályoktól eltekintve is a gyermekek jogait sértve válik hatályos joggá.**

2. A rehabilitáció és rehabilitáció időkeretének elvonása a felkészítésre szánt időkeret rovására

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség vagy a sajátos nevelési igény miatt a szakértői bizottság véleménye alapján, vagy súlyos betegség miatt magántanulóként tanulmányokat folytatók egyéni foglalkozás keretében történő felkészítésére a köznevelési törvényben foglalt módon lehetőség van [Nkt. 27. § (7) bekezdés]. Az iskolának tanulónként az osztályok heti időkeretén felül átlag heti 10 óra áll a rendelkezésére a felkészítéshez. Az időkeret az egyes hetek és tanulók között átcsoportosítható.

Az egyéni foglalkozások célja, hogy a fenti okokból magántanulói státuszra kényszerülő gyermekeket konzultációs lehetőségek biztosításával segíteni lehessen a tantervi követelmények elsajátításában. Ugyanakkor a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermeket, tanulót egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozás is megilleti. Fontos felismerés, hogy ezt a magántanulói jogállású gyermekekre is ki kell terjeszteni, hiszen a jogállás a fejlesztés indokával, szükségességével nem áll semmilyen összefüggésben.

A törvényjavaslat azonban a rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozásokat az egyéni fejlesztésekre szánt időkeretbe zsúfolná be: az eddigi heti 10 óra egyéni foglalkozásokra és fejlesztésre kell, hogy elegendő legyen (Javaslat, 7. §). Rendkívül aggályosnak tartjuk, hogyha a rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások a tantervi követelmények teljesítését szolgáló egyéni felkészítésre szánt óraszámok rovására lennének megtarthatók.

A Javaslat indoklása szerint ha az egyéni felkészítésre szánt heti 10 órán felül jelenne meg a rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások óraszám, „*az így kiegészített óraszám voltaképpen megközelítené az »aktív« tanulói státuszét, amely komoly kapacitásbeli és részben etikai aggályokat vetne fel.*”

Nem gondoljuk, hogy az oktatási rendszerben előforduló kapacitásbeli problémákra adekvát megoldás lehet az, hogy a gyermekek rehabilitációjára, rehabilitációjára, egyéni felkészítésére szánt óraszámokat egymás rovására limitálják. Az sem egyértelmű továbbá, hogy a 10 órán felül megjelenő rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások megtartása milyen etikai aggályokat vethetne fel. Az SNI gyermek számára ez éppen hogy szükséges intézkedés lenne ahhoz, hogy ezen gyermekek alapjogai maradéktalanul érvényesüljenek: a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joguk (Alaptörvény XVI. cikk), a művelődéshez való joguk (XI. cikk), valamint e jog vonatkozásában az egyenlő bánásmódhoz való joguk (Alaptörvény XV. cikk). Az SNI gyermekeket eddig megillető különleges bánásmód ugyanis épp annak garanciája, hogy egyenlő méltóságú személyekként tudják érvényesíteni a művelődéshez való jogukat a közoktatásban. E garancia eltörlése bármely más, funkcionálisan ezt helyettesítő garanciális intézkedés nélkül súlyos aggályokat vet fel az előbbieken részletezett alapjogok érvényesülését tekintve, és ellentétes lehet Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásaival is. Hazánk ugyanis a Fogyatékos Személyek Jogairól Szóló ENSZ Egyezmény részes állama, s így az oktatás terén vállalta az ésszerű alkalmazkodás biztosítását annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek személyiségének, tehetségének és alkotóképességének, valamint mentális és fizikai képességeinek lehető legteljesebb fejlesztése megvalósulhasson (24. cikk).

3. Gyógypedagógus képzettség mellőzése a középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek oktatásában

A hatályos szabályozás értelmében a gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézményben kötelező a gyógypedagógus, konduktor alkalmazása legalábbis a sajátos nevelési igényből eredő hátrány csökkentésére, az egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációra, rehabilitációra irányuló foglalkozások, tanórák, illetve az értelmi fogyatékos gyermekek nevelésére, oktatására létrehozott gyógypedagógiai csoportok, osztályok, intézmények esetében [Nkt. 47. § (9) bekezdés]. A Javaslat 10. §-a azonban az Nkt. 47. § (9) bekezdést egy *d)* ponttal kiegészítve lehetővé tenné, hogy az enyhe értelmi fogyatékos illetve a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók rajz, testnevelés, informatika, technika, ének-zene, etika és az egyes kerettantervek által tartalmilag ezekkel egyenértékű tantárgyak oktatását elláthassa a tantárgynak megfelelő szakos tanár bármiféle gyógypedagógiai, konduktori szakértelem hiányában is.

A Javaslat indoklása szerint a gyógypedagógus-kényszer feloldását kifejezetten az intézményfenntartó kérte az ének-zene, a testnevelés és a rajz tantárgyak esetében. Az előterjesztők szerint pedig a tantárgyak köre tovább bővíthető, s a gyógypedagógus-hiány enyhíthető az által, hogy értelmi fogyatékossgal élő tanulók számos tantárgyát ezentúl nem gyógypedagógusoknak kell oktatniuk.

A TASZ elfogadhatatlannak tartja a problémára adott ezen választ és annak megoldásként való beállítását. A gyógypedagógus-hiány releváns és jelentős probléma, de azt más eszközökkel lehet és kell orvosolni (például képzések fellendítésével, vonzóbb karrierlehetőségek kínálásával a gyógypedagógusok számára stb.). Az enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékossgal élő gyermekek tanításának külön módszertana van, amelynek ismerete és alkalmazása elengedhetetlen feltétele az ezen gyermekekkel végzett pedagógiai, fejlesztési munka sikerének. A gyógypedagógiai szakértelem hiánya a szakoktatókat is rendkívül kényelmetlen és tehetetlen helyzetbe hozhatja, hiszen a készségfejlesztés, ismeretátadás többségi tanulóknál működő módszerei ebben az esetben eredménytelenek lehetnek.

A javasolt módosítás mindennek következtében az értelmi fogyatékosokkal élő tanulók alapjogainak sérülését eredményezné. A gyógypedagógiai képzés mint foglalkoztatási feltétel megkövetelése ugyanis garanciális követelmény a sajátos nevelési igényből eredő hátrány csökkentésére, az egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációra, rehabilitációra irányuló foglalkozások, tanórák, illetve az értelmi fogyatékos gyermekek nevelésére, oktatására létrehozott gyógypedagógiai csoportok, osztályok, intézmények esetében. A megfelelő képzésű személyi állomány azt hivatott biztosítani, hogy a közoktatás e speciális formáiban részt vevő tanulók, gyermekek alapvető jogai érvényre juthassanak, a tankötelezettséget igazoló célok teljesülhessenek. Ezentúl a garanciális feltétel Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásainak teljesítését is biztosítani hivatott a Fogyatékos Személyek Jogairól Szóló ENSZ Egyezmény részes államaként (lásd különösen a 24. cikket). Noha a tantárgyak oktatási tartalmát kimerítő szaktudás pedagógus végzettség hiányában is elérhető, a pedagógus végzettség garantálja, hogy az ismeretátadás, készség- és attitűdfejlesztés egyfelől a tanulók művelődéshez való alapvető jogának érvényre jutását lehetővé tevő színvonalon kerül sor – másfelől pedig a tanuló, gyermek érdekeinek, jogainak tiszteletben tartásával. A magas szintű pedagógiai szaktudással, tapasztalattal rendelkező, ám e speciális módszertant igénylő területeken képzettséget nem szerző személyek foglalkoztatása tehát a gyermekek, tanulók alapvető jogait veszélyezteti. Éppen ezért a képzési követelmények törvényi szintű lerontása önmagában még nem tenné jogszerűvé a nevezett esetekben a gyógypedagógus végzettség nélküliek foglalkoztatását.

A törvényjavaslat idézett rendelkezésének eredményeképp sérülne az érintett gyermekek egyenlő bánásmódhoz való joga a művelődéshez való jog vonatkozásában (Alaptörvény XV. cikk), hiszen nem kapnák meg azt a különleges bánásmódot, amely a közoktatásban egyenlő méltóságú személyként való részvételükhöz szükséges. Sérülne továbbá a művelődéshez (XI. cikk), valamint a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joguk is (Alaptörvény XVI. cikk), hiszen valószínűsíthető módon a megfelelő gyógypedagógiai ismeretek hiányában a pedagógus nem tudna a gyermekek számára információsan hozzáférhető tudásanyagot átadni és nevelési hatásokat elérni. Testnevelés órák esetében a nehezített kommunikációs körülmények a gyógypedagógiai képzésű pedagógus hiányában akár a testi épségre nézve kimondottan veszélyes helyzeteket is eredményezhetnének, ami az előbbieken túl a gyermekek egészséghez való jogának (Alaptörvény XX. cikk) sérelmével is fenyeget.

A törvényjavaslat részletes vitájának eredményeképp a Kulturális Bizottság T/15376/18. sz. módosító javaslata legalább a testnevelés-oktatás terén felismeri a gyógypedagógusi illetve konduktori képzettség mellőzéséből származó, a gyermekeket fenyegető veszélyt. Ennek megfelelően a módosító javaslat a testnevelés tantárgy esetében az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknak szűkítené a lehetőséget, hogy a pedagógus a tárgyat specifikus képzettség hiányában is oktathassa. Ez a módosító javaslat -- amennyiben elfogadásra kerül -- valamelyest mérsékelné, de nem szüntetné meg a gyermekek testi épségét fenyegető veszélyt, ahogy a többi, fent részletezett alapjogi aggályra sem ad megnyugtató választ.

4. Az egyéni előrehaladású oktatás és nevelés követelményeinek évfolyamokhoz való rögzítése

A köznevelési törvény szerint az egyéni előrehaladású nevelés és oktatás a sajátos nevelési igényű tanuló számára engedélyezhető, a tanuló egyéni adottságához, fejlettségéhez igazodó továbbhaladást biztosító nevelési-oktatási forma (57. §). A súlyos és halmozott fogyatékosokkal élő tanulók számára az egyéni előrehaladású nevelés és oktatás a fejlesztő nevelés-oktatás teljes időtartamára engedélyezhető. A hatályos szabályozás szerint tehát az egyéni előrehaladás engedélyezett, a magasabb évfolyamba lépés azonban mégis a többségi tanulók esetében alkalmazott főszabályok szerint történik.

A Javaslat (11. §) ezt az ellentmondást igyekezne rendezni azáltal, hogy az Nkt. 57. § (1) bekezdésének módosításával miniszteri rendeletben lehetne meghatározni, hogy az egyéni előrehaladású nevelés-oktatásban résztvevő tanulóknak az előírt tanulmányi követelményeket mely évfolyam végéig kellene teljesíteniük.

A TASZ több fórumon élesen bírálta a fejlesztő nevelés-oktatás kategóriáját, s annak eltörlését szorgalmazta. Álláspontunk szerint az elkülönített oktatási kategória lehetővé teszi, hogy az iskolarendszeren belüli egyenlőtlenségek a gyerekek oktatási jogosultságaiban képződjenek le, s a kategória léte hozzájárul a súlyos, halmozott fogyatékkal élő gyermekek iskolai rendszerből való szélsőséges kirekesztettségének konzerválásához. Kutatások azt mutatják, hogy ezek a gyermekek sokszor otthon, átlagban heti 8 órában tanulnak, míg azonos korú társaik heti 20-30 tanóránál tanulnak az iskolában. A TASZ témában benyújtott ombudsmani beadványa a probléma részletes elemzését adja.

Egyetértünk azzal, hogy az egyéni előrehaladás esetén is szükséges mérhető célokat, fejlődési támpontokat meghatározni és az ezek elérésében történő lépéseket, vagy azok hiányát figyelemmel kísérni, monitorozni. Az érintett gyermekek jogai lényeges garanciájának tartjuk továbbá, hogy a magasabb évfolyamba lépés feltételei az e gyermekek művelődéshez való jogának illetve ennek vonatkozásában az egyenlő bánásmóddal való jogának érvényre juttatásához szükséges különleges bánásmóddal figyelemmel kerüljenek szabályozásra. Ugyanakkor felhívjuk a figyelmet arra, hogy ezen alapvető jogok egyszersmind a bevezetendő törvényi felhatalmazó rendelkezésre alapuló rendeletalkotás alkotmányos korlátait is jelentik egyben. Így a kormányzati oktatáspolitikai szabad mozgásterének határát jelenti különösen, hogy az évfolyamisméltés az említett, különleges bánásmódot igénylő gyermekek esetében az egyéni előrehaladás, fejlődés monitorozására, elősegítésére alkalmatlan eszköz. Az évfolyamisméltés egyrészt kudarcélményként negatívan hathat a szóban forgó tanulók önértékelésére, másrészt pedig nem teszi lehetővé, hogy az egyes tantárgyakban differenciáltan haladhasson a gyermek. Holott a tantárgyak közötti képesség- és fejlődési sebességbeli különbségek élesen megjelenhetnek, különböző fogyatéktípusok esetén pedig kifejezetten jelen lehetnek. A gyermek alapvető jogaival összhangban tehát a fejlődési célok elérésének elősegítése, monitorozása csak az egész évfolyam megisméltésének kockázata nélkül történhet meg.

5. A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók felmentése

A köznevelési törvény lehetővé teszi, hogy bármely tanuló – beleértve a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BTM) tanulókat – szakértői bizottság véleménye alapján mentesüljön az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés és minősítés alól, illetve egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól [Nkt. 56. § (1) bekezdés]. Ezek a mentesítések már most is csak akkor jogszerűek, ha azokat a tanuló egyéni adottsága, fejlettsége szükségessé teszi. A mentesítés szükségességének megítélése összetett szakmai feladat, amelynek elvégzése a szakértői bizottság felelőssége.

A törvényjavaslat azonban a fenti mentesítéseket kizárólag a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulókra szűkítené, kizárva a jogosultak körében a BTM tanulókat [Javaslat, 19. § *ca*) pont], és felmenő rendszerben kivezetve a mentesítéseket (Javaslat, 17. §). A törvényjavaslat részletes indokolása szerint *„A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók esetében az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből történő értékelés és a minősítés alóli felmentés nagyszámú, szinte automatikus alkalmazása immár rendszerszintű problémákat okoz, mind a köznevelési tanulmányok, mind az érettségi vizsgák, mind a felvételi vizsgák során. A felmentések alkalmazásával sem az iskola, sem a tanuló, sem a szülő oldaláról nincs motiváció a tanulási nehézségek leküzdésére, mely a tanuló jövőképe szempontjából rendkívül hátrányos. A tantárgyakból, tantárgyrészekből történő értékelés és a minősítés alóli felmentés kivezetésével a felmentések helyett a hangsúly a fejlesztésre, a*

kompenzációra helyeződik át. A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók fejlesztését a fejlesztő pedagógusok látják el (fejlesztő foglalkoztatás), melyet attól függetlenül meg kell adni a tanulónak, hogy részeseül-e felmentésben vagy sem (így e változtatás a tanuló fejlesztéseikhez való hozzáférést nem befolyásolja)."

Amennyiben a BTM tanulók *indokolatlan* felmentése okozza a Kormány által vélt problémákat, ebben az esetben nem a mentesítés általános megszüntetése jelent megoldást. Ehelyett az indokolatlan felmentésekre fókuszáló, azokat megelőző megoldásokra van szükség. Így például a szakértői bizottságok számára szakmai protokollok, képzések segítségével egyértelműbbé tehető a mentesítés szempontrendszere. A törvényjavaslatban javasolt megoldás ehelyett elveszi a mentesítés lehetőségét azoktól a BTM tanulóktól, akiknek az esetében ez pedagógiailag indokolható, sőt megfelelő fejlesztésükhöz kifejezetten szükséges lenne.

A mentesítés önmagában természetesen valóban nem garantálja a mentesített gyermekek, tanulók szükséges fejlesztését. Téves feltevés azonban, hogy az – egyébként pedagógiailag indokolt – mentesítés megvonása miatt az érintett tanulóban és pedagógusaiban keletkező frusztráció a teljesítmény javulásához vezet. A törvényjavaslat ugyanis semmilyen új garanciális elemet nem vezet be, amely a BTM tanulók fejlesztését segítené.

A mentesítési lehetőség megvonása a BTM tanulóktól a fentiek fényében alapjogi aggályokat vet fel. Az értékelés vagy annak bizonyos módjai, részei alóli mentesítést elsősorban épp az indokolja, hogy a tanulók csak a mentesítés biztosította különleges bánásmód segítségével tudnak más, hasonló helyzetű tanulókkal egyenlő feltételek között tanulni, fejlődni. Ezért a törvényjavaslat a BTM tanulók egyenlő bánásmódhoz való jogának sérelmével fenyeget a művelődéshez való jog vonatkozásában (Alaptörvény, XI. és XV. cikkek). Sőt: számos érintett tanuló számára a mentesítés az egyéni adottságoknak, fejlettségnek megfelelő tempójú és módszertanú oktatás nélkülözhetetlen eleme. E tanulók a mentesítés lehetősége nélkül kudarcélményekkel és adottságaikhoz, fejlettségi szintjükhöz nem igazodó értékelési módokkal találkozónak közoktatási pályájuk során – ezek pedig nemhogy nem fejlesztik a tanulót, hanem kifejezetten gátolják fejlődését, így akár a művelődéshez való jog gyakorlását is ellehetetlenítik [Alaptörvény, XI. cikk (1)–(2) bekezdések]. Végül pedig az indokolt mentesítés hozzáférhetetlensége – más garanciák nélkül – a gyermekben, tanulóban komoly pszichés frusztrációhoz vezethet. Ez akár a gyermek testi, szellemi fejlődésének akadálya lehet. Ebből következően pedig a törvényjavaslat nyomán sérülhet az érintett BTM gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga [Alaptörvény, XVI. cikk (1) bekezdés].

6. A pedagógusok képesítési követelményeinek lerontása

A törvényjavaslat – a kodifikációban meglehetősen szokatlan módon jóval a módosítandó törvény hatályba lépése után – a köznevelési törvény *Átmeneti és egyes rendelkezések* című fejezetét is kiegészítené. E rendelkezések azt a célt szolgálták, hogy az esetlegesen a korábbi közoktatási törvény által meghatározottnál magasabb képesítési követelményeket fokozatosan, felmenő rendszerben vezessék be. Ez egyrészt lehetőséget biztosított az új szabályozás – nevezetesen, a köznevelési törvény – képesítési követelményeinek megfelelő személyi állomány képzésére anélkül, hogy a szabályozás hatályba lépésével a közoktatás személyi feltételeinek biztosítása azonnali veszélybe került volna. Másrészt az új szabályozás hatályba lépésekor már a közoktatásban foglalkoztatott személyek kizárása az új képesítési követelmények kötelező alkalmazási köréből e személyekkel szemben is méltányos, a jogbiztonságot tiszteletben tartó bánásmódot jelentett.

A törvényjavaslat azonban az átmeneti rendelkezések kiegészítésével bármiféle új képesítési követelmény előírása nélkül egyszerűen csak lerontaná a pedagógus-munkakörben foglalkoztatottak képesítési követelményeit, legalábbis egyes tantárgyak, intézménytípusok körében (Javaslat, 18. §).

Amint a részletes indokolás rávilágít, ennek egyetlen célja pusztán a „*bizonyos földrajzi és szakmai területeken mutatkozó pedagógushiány enyhítése*”. A javaslat ezzel párhuzamosan semmiféle rendelkezést nem tartalmaz, amelynek célja vagy várható hatása lehetne a pedagógushiány enyhítése. Egyáltalán nem világos tehát az sem, hogy mi garantálná az átmeneti rendelkezések közé illesztendő, a képesítési követelményeket lerontó rendelkezések valóban átmeneti, ideiglenes jellegét.

A pedagógus végzettség megkövetelése a közoktatásban pedagógus-munkakörben foglalkoztatottak körében garanciális követelmény. A közoktatási intézmények megfelelő képesítésű személyi állománya azt hivatott biztosítani, hogy a közoktatásban részt vevő tanulók, gyermekek alapvető jogai – köztük is kiemelten a művelődéshez való jog és az egyenlő bánásmódhoz való jog (Alaptörvény XI. és XV. cikkek) – érvényre juthassanak, a tankötelezettséget igazoló célok teljesülhessenek. Noha a tantárgyak oktatási tartalmát kimerítő szaktudás pedagógus végzettség hiányában is elérhető, a pedagógus végzettség garantálja, hogy az ismeretátadás, készség- és attitűdfejlesztés egyfelől a tanulók művelődéshez való alapvető jogának érvényre jutását lehetővé tevő színvonalon kerül sor – másfelől pedig a tanuló, gyermek érdekeinek, jogainak tiszteletben tartásával. A közoktatásban a magas szintű szakismerettel rendelkező, ám e területeken képzettséget nem szerző személyek széleskörű foglalkoztatása tehát a gyermekek, tanulók alapvető jogait veszélyezteti. Éppen ezért a képesítési követelmények törvényi szintű lerontása önmagában még nem tenné jogszerűvé a pedagógus végzettség nélküliek pedagógus-munkakörben való foglalkoztatását.